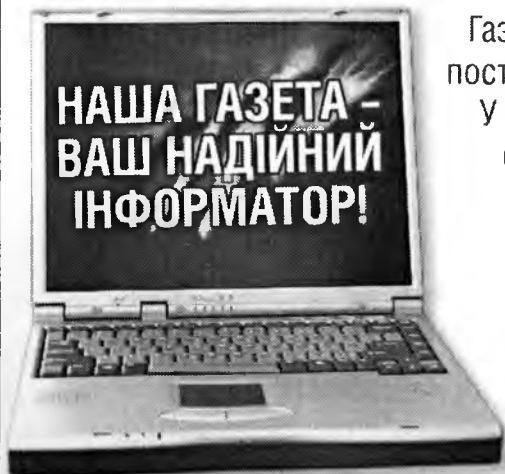

Біологія

Газета «Біологія. Шкільний світ» – постійний помічник учителя біології. У цьому ви переконаєтеся, коли ознайомитеся з матеріалами рубрик газети:

- *Офіційні новини*
- *Олімпіади. Турніри. Конкурси*
- *Майстерність учителя*
- *За межами уроку*
- *Матеріал до уроку*
- *З досвіду роботи*

Наші передплатні індекси:

90228 – газета «Біологія. Шкільний світ»

06642 – «Хімія. Біологія. Бібліотека»

91833 – комплект газети та бібліотеки

35239 – пільговий комплект газет «Біологія.

Шкільний світ» та «Хімія. Шкільний світ»

Саме газета «Біологія. Шкільний світ» завжди надасть учителю доступні рецепти, як стати талановитим педагогом.

Бібліотека «Шкільного світу»
Заснована у 2003 р.

ШКІЛЬНИЙ
СВІТ

ПОЗАКЛАСНІ ЗАХОДИ З БІОЛОГІЇ

Хімія. Біологія. Бібліотека

Київ
Видавничий дім «Шкільний світ»
Видавець Л.Галіцина
2006

Укладено за матеріалами газети «Хімія. Біологія» (2002—2003 рр.),
яку випускало видавництво «Шкільний світ»
за сприяння Міністерства освіти і науки України

Упорядники В.Мишкіна, М.Кушнір

Редакційна рада:

В.Мишкіна, М.Кушнір, М.Мосієнко — канд. філол. наук,
Г.Кузьменко, О.Шатохіна, Т.Бишова

П47 **Позакласні заходи з біології / Упоряд. В.Мишкіна,
М.Кушнір. — К.: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галіцина,
2006. — 112 с. — (Б-ка «Шкіл. світу»). Бібліогр.: с. 110—111.
ISBN 966-8651-59-6.
ISBN 966-8070-81-X.
ISBN 966-356-019-3.**

Посібник містить добірку різноманітних інтелектуальних, роз-
важальних та пізнавальних ігор, КВК, брейн-рингів, вікторин для по-
закласних заходів з учнями 6—11-х класів. Ці заходи доцільно прово-
дити під час декади кафедри природничих дисциплін, тижнів біології
чи екології, організації тематичних вечорів.

Для вчителів, студентів педагогічних ВНЗ.

ББК 74.262.88

ISBN 966-8651-59-6 (б-ка «Шкіл. світу») © В.Мишкіна, М.Кушнір,
упорядкування, 2006
ISBN 966-8070-81-X (вид. дім «Шкіл. світ») © Видавничий дім «Шкільний світ»,
дополіграфічна підготовка, 2006
ISBN 966-356-019-3 (вид. Л.Галіцина) © Видавець Л.Галіцина, оформлення,
2006

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Біологічні заходи для учнів 6—9-х класів	
<i>Ф.Панішко. У світі рослин. Брейн-ринг для учнів 6-х класів ...</i>	6
<i>О.Шевчук. Подорож у країну Фармію. Сценарій казки для учнів 6-х класів</i>	12
<i>С.Костюченко. «Міс Няв» та «Містер Няв». Конкурс для учнів 7-х класів</i>	17
<i>Н.Москальчук. Що? Де? Коли? Гра-вікторина для учнів 7-х класів</i>	23
<i>Т. Сметаніна. Що обрати: куріння чи здоров'я? Конференція для учнів 8-х класів</i>	28
<i>М.Кушнір. Пізнай самого себе. КВК для учнів 8—9-х класів ...</i>	34
<i>Н.Ткаченко, О.Ткаченко, Н.Трофіменко, О.Іляшенко. Щасливий випадок. Інтелектуальна гра для учнів 8—9-х класів</i>	41
Розділ 2. Екологічні заходи для учнів 6—11-х класів. Т.Руснак	
Уроки в живій природі	45
Екологічна стежка	45
Екскурсії	47
Еколого-туристичний похід	54
Гра-змагання «Робінзонада»	58
Форми екологічного виховання	63
Ігри	63
Вікторина	68
Аукціон	70
Естафета	70
Усний журнал	71
Турнір	73
Вечір	82
Лінійка	90
Агітбригада	94
Конференція	101
Бумеранг	104
Акції	106
Кросворди і задачі	106
Список літератури	110

Вступ

Кожний учитель, який творчо підходить до викладання свого предмета, повинен розуміти, що вивчення програмового матеріалу неможливо обмежити рамками урочної системи.

Знання, які учні отримали на уроках, обов'язково мають застосовуватися на практиці, інакше вони втратять свою значущість і актуальність, а відтак довго не триматимуться в пам'яті учнів. Немає потреби доводити, що заняття, на якому вчитель використовує активні методи навчання, набагато ефективніше, ніж звичайний, як ми звикли його називати, «робочий» урок. Останнім часом у шкільну практику широко впроваджуються пізнавальні ігри, які можна успішно включати в структуру занять будь-якого типу. Найдоцільніше користуватися такими методами під час узагальнення та систематизації знань учнів, причому не обов'язково застосовувати такі форми роботи в межах уроку або одного класу. Значно більше користі буде від позакласного заходу, який проводитиметься у формі інтелектуальної вікторини «Що? Де? Коли?», брейн-рингу, розважально-пізнавального КВК тощо. Такі заходи розвивають і підтримують пізнавальний інтерес дітей до біології, стимулюють їхню творчу активність і дають змогу перевірити вміння учнів використовувати свої знання в нестандартних умовах, сприяють розвитку позитивних емоцій і допомагають здійснювати моральне виховання, зокрема, формувати дбайливе ставлення до природи.

Позакласні заходи мають ще й комунікативне та суспільне значення. Адже, беручи участь у такому конкурсі, учень виховує в собі відповідальність, усвідомлює, що від його знань та вмінь залежить успіх команди чи класу. Це ґрунтовна база для формування в дитини почуття дружби та взаємодопомоги.

Розглядаючи методику проведення позакласних заходів, варто звернути увагу на такі моменти:

1) ігри такого плану не повинні бути довготривалими, оскільки це виснажує гравців і притлумлює їхній інтерес до подібних заходів; найефективнішими є конкурси, які тривають до 30 хв. Якщо гра розрахована на цілий урок, бажано включити до сценарію музичну паузу чи

вікторину з уболівальниками для того, щоб учасники мали час для відпочинку;

2) готуючи позакласний захід, учителі часто відводять роль ведучого одному з учнів. Цього робити не слід, так як під час конкурсів часто трапляються курйози із запитаннями (не так зрозуміли чи не так почули) і відповідями (не повністю розкрито зміст тощо). Ведучий-учитель швидко впорається з подібною проблемою, тоді як ведучий-учень не завжди зможе знайти правильний вихід із ситуації, що внесе в гру певний дискомфорт і навіть непорозуміння між командами та журі;

3) багато дітей, особливо перехідного віку, дуже вразливі та часто впадають в апатію. Повідомлення журі під час гри іноді різко знижує їхню активність, навіть може стати причиною відмови від подальшої участі (мотивація: «навіщо, адже все одно програємо»). Тому доцільно підбивати підсумки конкурсів у кінці гри, дещо «загушовувати» різницю в кількості очок між командами-суперницями, обов'язково наголошуючи при цьому на чудовій грі в окремих конкурсах команди, яка зазнала поразки. Таке розуміння з боку журі не лише морально підтримає переможену команду, а й надихне її на і ру-реванш.

ПОДОРОЖ У КРАЇНУ ФАРМІЮ

Сценарій казки для учнів 6-х класів

О.ШЕВЧУК, учитель валеології. ОБЖ СЗШ № 4, м.Рівне

Мета: ознайомити учнів з валеологічними основами фітопрофілактики; навчити розпізнавати лікарські рослини, складати характеристики їх лікувальних властивостей; сформувати вміння користуватися лікарськими рослинами в побуті; виховувати любов та бережливе ставлення до природи.

Обладнання: гербарії та малюнки лікарських рослин; декорації: пеньки, віночки, хатинка, макет соняшника.

Дійові особи:

Мавка;

Русалка;

Фея городня;

Фея садова;

Чарівниця польова;

Фармакологія.

Фармакологія. У країні Фармії царюю я — Фармакологія. Називають мене так тому, що в моїй державі живуть різні лікарські рослини. У перекладі з латинської «фармако» — ліки, а «логос» з грецької — наука. Отже, Фармакологія — це наука про ліки. Перед тим, як вирушити в подорож, пригадаємо, яка людина є здоровою. Це людина, яка перебуває в стані фізичного, духовного і соціального благополуччя, у якій нічого не болить.

Звідки людина черпає знання про здоров'я? З народної мудрості, з надбань нашої історії. Давні народні та релігійні свята

також можуть багато розповісти нам про те, як лікувалися наші предки. Сьогодні ми поговоримо саме про це. Мені допомагатимуть Мавка лісова, Русалка, Феї — городня і садова, Чарівниця польова. Вони розкажуть про цілющі властивості лікарських рослин.

Мавка. 7 квітня ми відзначаємо Благовіщення Пресвятої Богородиці. Це свято пробудження природи. Дівчата клали в холодну воду проліски (символ надії, краси, щастя) і вранці вмивалися цією водою — на красу.

Русалка. А хто не знає свята Вербна неділя? У цей день гілочки верби набувають магічної сили. Дорослі стьобали ними дітей, щоб ті ніколи не хворіли: «Не я б'ю, верба б'є. На щастя, на долю, на здоров'я».

Чарівниця польова. Під час Зелених свят, на Юрія, коли цвітуть жита, роса вважається священною. Люди качалися в траві, вмивалися рососою, щоб очистити шкіру. Адже роса ця настояна на травах. Вважалося, що той, хто ходитиме вранці босоніж по росі, буде завжди здоровим.

Мавка. А ще корисно вдихати запахи в помешканні, де зберігають гілки клена, тополі, ясена, берези, ялини, сосни.

Русалка. Свято Івана Купала — час цвітіння багатьох трав. Зібрані в цей день рослини мають найбільшу силу. Із цілющих рослин плели вінки, які вгамовували головний біль, покращували ріст волосся. А ще вінок одягали на пояс і стрибали через вогнище.

Фармакологія. Вінок — це символ нескінченності життя. Вінки плели і на Спаса, і на Зелені свята. Розрізняють вікові, обрядові, магічні вінки. Розглянемо магічні.

(Фармакологія виходить, забираючи із собою Мавку та Русалку.)

Фея городня. Шишками хмелю набивала мати

Подушку, перину дитині-немовляті,

Щоб була спокійною, міцно й гарно спала,

І щоб не хворіла, не вередувала.

Чарівниця польова. Українські козаки

З ворогами воювали,

Рани бойові свої

Деревієм лікували.

Фея садова. Барвінок вічнозелений...

Це вічності символ й життя.

Дарують його нареченим,

Щоб злагода, вірність і ніжність

Завжди поміж ними були.

Чарівниця польова. Із *безсмертника* чай жовчогінний

Для печінки стає незамінний.

Довголіття він символом є,

Людам радість й здоров'я дає.

Фея садова. Шлунка й нирок хвороби —

З пагінців *вишень* врятує відвар.

Анемія та простуда —

З квіту *яблуневого* заварюйте чай.

Чарівниця польова. Символ ніжності і доброти — *ромашка*.

Замініть лікаря у всьому вам вона.

Для людини, звіра і для пташки

Квітка майже сама головна.

Фея городня. Символ віри, надії, любові —

Троянди, мальви, півонії.

Легеневі хвороби й серцеві

Людам вилікують і заспокоють.

Чарівниця польова. Травлення й застуди, купіль для немовляти —

Сухенький цвіт *волошок* вас буде рятувати.

Фея городня. Рани, висипки на шкірі і головний біль...

Корінь й листячко *любистка* вилікують, вір.

Чарівниця польова. Символ достатку — це *жито* й *пшениця*,

Буйно все це на ланах колоситься.

Руки селян ці зерна зберуть,

Змелють, замісять, хліб нам спечуть.

(Усі вклоняються. Входять *Фармакологія, Мавка, Русалка*.)

Фармакологія. Вінок — це символ нескінченності життя.

Плели його дівчата на свята

І брали ті рослини,

Які дарувала земля України.

Мавка. Кашель лікує *калина*,

Температуру збиває *малина*,

Вітамінізує *суніця*,

Тонізує організм *чорниця*.

Русалка. У моїм царстві допомога людям,

Рослини мої в річці і навколо всюди.

Відвар з коріння *лопуха* й листків *кروتиви*

Для волосся голови, ще й кровоспинні.

Русалка. А якщо *білу лілію* взяти

На спиртї її настояти,

І обличчя шодня протирати,

Швидко будуть вугрі пропадати.

Фармакологія. Мавка, Русалка і Фея городня хочуть перевірити, як ви знаєте представників рослинного світу, і пропонують вам розгадати загадки.

Мавка. Дають енергію й здоров'я нам дерева —

Ті, що в лісах ростуть — це *дуб, сосна... (береза)*.

Русалка. Заспокійливий відвар приготує Олі мати,

В ньому корінь *валеріани* та листячко... (*м'яти*).

Мавка. Хмаринкою здіймаються в повітрі парашутики,

Рослину цю зірвала я й дмухнула в білі бульбашки.

А коли квіти стали жовті, сплела вінок для мами,

Варення і салати приготувала із... (*кульбаби*).

Фея городня. На городі в нас росте

Сонце ясне, золоте.

Жовте око, жовті вії,

Та чомусь воно не гріє.

Люблять всі його насіння,

Смачна з нього ще й олія. (*Соняшник*.)

В народі кажуть «голова».

Є зубчики і борода.

Хоч поганий дух від нього,

Та лікує від усього. (*Часник*.)

Фармакологія. Русалка та Мавка загадували загадки складні,

А сестри-феї хочуть зіграти в ігри прості.

Фея садова. Біля квітів проходимо ми,

Нахиляємось: бачимо диво...

Посміхаються ніжно-ігрово

І бринять шелюстками-крилами.

Фея городня. Кожна квітка — розгойданий світ,

Зачарованих снів мерехтіння,

Загадкове природи творіння,

Мов любові високий політ.

Фея садова. А тепер усі квіти назвіть,

Що ростуть у саду і в городі.

Фея городня. І прохают: «Скоріше нарвіть —

Станемо вам у пригоді».

(Сестри проводять гру «Допоможіть впізнати квіти»: називають квітку, а учні повинні визначити, де вона росте — в саду чи на городі.)

Чарівниця польова. Феї городня й садова

Йдуть відпочивати,

Я ж — Чарівниця польова

Хочу з вами грати.

Гра називається «Міркуй добре».

(Чарівниця демонструє картки з незакінченими складами назв лікарських рослин. Учні додають свій склад, щоб вийшла назва рослини.)

Фармакологія. Русалка хоче запропонувати вам гру «Швидко відгадай».

Русалка. Які частини цих лікарських рослин використовують для лікування: валеріана (*корінь*), ялина (*гілки*), калина (*ягоди*), кропива (*трава, листя*), айр (*корінь*), береза (*листя, бруньки*), обліпіха (*ягоди*), дуб (*кора*), конвалія (*трава*), чистотіл (*трава*), липа (*квіти*).

Фармакологія. А тепер пограємо в гру «Хто де живе?». Ви повинні із названих рослин визначити рослини поля, лісу, городу, саду, річки. Але серед них будуть пастки. Не піймайтеся в них.

Назви рослин: липа, береза, чистотіл, алое, очерет, пшениця, суніці, каланхое, любисток, клен, безсмертник, мальва, розмарин, лопух, кукурудза, пролісок, кульбаба, герань, волошки, горіх, ромашка, фіалка декоративна.

Фармакологія. А ще ми хочемо коротенько розповісти про лікарські рослини, яких ми сьогодні ще не згадували.

(Мавка, Русалка, Чарівниця польова, Феї садова і городня розповідають про чистотіл, конвалію, абрикос, череду, підсніжник, полин, очерет.)

Дякуємо всім за увагу. Ми переконалися, що друзі-школярі добре слухали наші розповіді та запам'ятали лікарські рослини, які ми називали. Отож, про казкових героїв не забувайте і частіше заходьте до нас у гості.

«МІС НЯВ» ТА «МІСТЕР НЯВ»

Конкурс для учнів 7-х класів

С.КОСТЮЧЕНКО, учитель біології СЗШ с. Нове Залісся, Київська обл.

Умови конкурсу

Усі діти, які бажають взяти участь у конкурсі «Ці кумедні тварини», повинні заздалегідь попередити про це організаторів, принести до школи в день конкурсу свого чотириноного друга, а також:

1. Скласти і написати розповідь про нього (описати характер, особливості його поведінки, звички і т.д.).
2. Підготувати загадки про котів.
3. Ознайомитися з художніми творами про котів, знати їхніх авторів.

Ведучий. За східною традицією, один із років дванадцятирічного циклу проходить під знаком kota або кролика. Риси та зовнішній вигляд обох тварин втілилися в істоті, яка мешкає на острові Мен в Англії. Цю тварину назвали скромно — зайцекіт. Замість довгого хвоста і м'якеньких котячих задніх лапок вона має заячу ступню і куций хвостик. Ось погляньте на цього красеня (демонструється фотографія).

Сьогодні кішка — одна з найпопулярніших домашніх тварин. 1947 р. була створена Європейська федерація любителів кішок, яка організовує виставки і проводить широку селекційну роботу. За класифікацією, розробленою ФІФЕ, у різношерстому котячому царстві нараховується близько 57 порід і сотні кольорових варіацій.

Науково-виробниче видання

Бібліотека «Шкільного світу»

Позакласні заходи з біології

Упорядники *Мишкіна Вікторія, Кушнір Майя*

Художній редактор *Т. Мосієнко*
Літературний редактор *С. Голодна*
Коректор *О. Алексійчук*
Верстка *Т. Жуковська*

Підписано до друку 24.12.05. Формат 60x84/16.
Папір офсетний № 1. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 6,51. Обл.-вид. арк. 6,5.
Зам. 24

Видавничий дім «Шкільний світ»
01014, м. Київ, вул. Тимірязєвська, 2

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 623 від 04.10.2001 р.

ФО-П Галіцина Л.В.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 1181 від 27.12.2002 р.

Видруковано з готових діапозитивів в ОП «Житомирська облдрукарня», 10014, Житомир, вул. Мала Бердичівська, 17

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ЖТ № 1 від 06.04.2001 р.

ЯК ПРИДБАТИ КНИЖКИ ВИДАВНИЦТВА «ШКІЛЬНИЙ СВІТ»?

1. ПЕРЕДПЛАТИТИ ЗА «КАТАЛОГОМ ВИДАНЬ УКРАЇНИ», який є в кожному поштово-відділенні.

У розділі «Газети України» знайдіть Вашу улюблену фахову газету за назвою предмета, який Ви викладаєте. А трохи нижче шукайте книжкову серію цієї газети. Наприклад, якщо Ви – математик, то, відповідно, Ваша газета – «Математика», а книжкова серія – «Математика. Бібліотека». Якщо Ви працюєте у дитячому садку, Вам потрібна серія «Дитячий садок. Бібліотека». Якщо Ви очолюєте методичну службу райво, спеціально для Вас створена серія «Управління освітою. Бібліотека». Учителям сільської школи слід ознайомитися з книжковою серією «Сільська школа. Бібліотека», учителям географії – «Красзнавство. Географія. Туризм. Бібліотека», початкових класів «Початкова освіта. Бібліотека», а класним керівникам «Шкільний світ. Бібліотека».

2. ЗВЕРНУТИСЯ В ОДНЕ З ПРЕДСТАВНИЦТВ «ШКІЛЬНОГО СВІТУ», які є майже в кожному обласному центрі України. Там можна передплатити та купити газети і книжки.

**3. ЗАМОВИТИ
КНИЖКИ ПОШТОЮ
ЗА АДРЕСОЮ:**

а/с 65, м. Київ-150,
03150 або
електронною поштою:
voit@i.kiev.ua
Довідки за телефоном:
(044) 495-14-15.

**4. ПРИДБАТИ НА
КИЇВСЬКОМУ
КНИЖКОВОМУ РИНКУ
«ПЕТРІВКА»:**

ряд 88, місце 6
станція метро «Петрівка»).

**5. КУПИТИ КНИЖКИ
ТА ГАЗЕТИ безпосередньо
у видавництві «Шкільний
світ».** Заплануйте візит до
видавництва «Шкільний світ»,
якщо будете в Києві!

НАША АДРЕСА:
01014, м. Київ,
вул. Бастионна, 15,
«Шкільний світ»
Довідки за телефоном:
(044) 284-25-14

АДРЕСИ ТА ТЕЛЕФОНИ ПРЕДСТАВНИЦТВ:

м. Вінниця, служб. тел.: (0432) 32-76-56,
м. Луцьк, служб. тел.: (03322) 4-71-52,
м. Донецьк, дом. тел.: (0622) 71-14-41,
м. Дніпропетровськ, служб. тел.: (056) 776-84-18,
м. Житомир, служб. тел.: (0412) 22-69-09,
м. Запоріжжя, дом. тел.: (0612) 60-38-49,
м. Івано-Франківськ, служб. тел.: (03422) 3-11-84,
м. Київ, служб. тел.: (044) 284-92-81,
дом. тел.: (044) 410-10-61,
м. Кіровоград, служб. тел.: (0522) 24-66-08,
м. Кривий Ріг, моб. тел.: 8-067-188-60-65,
м. Луганськ, служб. тел.: (0642) 54-51-73,
м. Львів, служб. тел.: (0322) 72-47-73,
м. Миколаїв, служб. тел.: (0512) 35-44-77,
м. Одеса, служб. тел.: (048) 729-45-12,
м. Полтава, служб. тел.: (05322) 2-49-56,
м. Рівне, служб. тел.: (0362) 22-22-02,
м. Суми, моб. тел.: 8-066-234-57-81,
м. Тернопіль, служб. тел.: (0352) 43-57-83,
м. Харків, служб. тел.: (057) 700-48-77,
м. Херсон, служб. тел.: (0552) 54-01-85,
м. Черкаси, служб. тел.: (0472) 64-95-22,
м. Чернівці, служб. тел.: (0372) 52-23-43,
м. Чернігів, дом. тел.: (04622) 7-54-57.